

Improving the knowledge of epilepsy and reducing epilepsy-related stigma among children using educational video and educational drama—A comparison of the effectiveness of both interventions

Dana Brabcova , Vladimira Lovasova, Jiri Kohout, Jana Zarubova, Vladimir Komarek

1. הקדמה

אפילפסיה הינה אחת ההפרעות הניורולוגיות השכיחות והחמורות ביותר בקרב ילדים. לעיתים קרובות נלוות לאפילפסיה השלכות חברתיות ופסיכולוגיות. כ- 13,000 ילדים סובלים מאפילפסיה ברפובליקה הצ'כית. למרות ההתקדמות המדעית באבחון ובטיפול באפילפסיה, יש עדיין חוסר ידע עצום בציבור לגבי אפילפסיה וישנם סטיגמות רווחות בקהילת אודות ההפרעה. הימצאות סטיגמה עשויה להשפיע באופן שלילי ולתרום באופן משמעותי לירידה באיכות החיים של הילדים הסובלים מאפילפסיה. במקרים רבים, העמדות חברתיות כלפי ילדים עם אפילפסיה והסטיגמות פוגעות בילדים אף יותר מהמחלה עצמה. ישנם חוקרים המציעים כי העמדות השליליות קשורים בקשר הדוק אל החינוך והידע הקיים בחברה וזאת יותר מאשר תדירות ההתקפים. הסטיגמה עלולה להוביל להורים ומורים להנמיך ציפיות מהילד בהקשר של ביצועים אקדמיים ובכך להשפיע לרעה על הביטחון העצמי של הילד והמוטיבציה ללמידה. מספר מחקרים מראים כי רמה גבוהה של ידע על אפילפסיה קשורה לרמה נמוכה של הימצאות סטיגמות. נראה כי הפחתת הסטיגמה החברתית עשויה לעזור ולשפר את איכות חייהם של ילדים ומתבגרים באופן משמעותי. ניתן להוריד את רמת הסטיגמות על ידי תוכניות חינוכיות שונות המתמקדות בהגברת המודעות והידע על אפילפסיה. יעילותם של תוכניות התערבות מסוימות נבדקו בעבר והביאו לידי תוצאות שונות. אחת הדרכים היעילות להפחתת סטיגמות הקשורות למחלות היא על ידי שימוש בסרטים חינוכיים. טכניקה זו נבדקה בהצלחה במחלות כגון סכיזופרניה והפרעות פסיכולוגיות אחרות. נמצא, כי סרטוני הדרכה הנועדו לשפר את הידע של סטודנטים לתואר ראשון בפסיכולוגיה בתחום האפילפסיה היוו הצלחה רבה והביאו לידי הפחתת הסטיגמות לגבי אפילפסיה בקבוצה זו. נמצא כי יותר קשה להשיג שינויים בעמדות כלפי אנשים עם אפילפסיה מאשר להגביר את הידע הקיים בנושא. קבוצת היעד האידיאלית לתוכנית חינוכית לאפילפסיה הינה ילדים בגילאים 7-12. בגיל זה, ילדים לומדים לחשוב באופן הגיוני, מתחילים לשים לב להתרחשויות סביבם והם נעשים מודעים יותר לתפיסות של אנשים אחרים. מאמר זה עוסק בהשוואה בין יעילות של סרט אנימציה חינוכי לבין סדנת דרמה חינוכית בהגדלת רמת הידע של ילדים בגילאים 9-11 על אפילפסיה ועל הסטיגמה הקשורה לאפילפסיה.

2. שיטות המחקר

2.1 מהלך המחקר:

לבדיקת הילדים קדמו ראיונות עם מנהלי בתי הספר אשר הסכימו למחקר. נדרשה הסכמה בכתב מהורים על מנת שהילדים יוכלו להשתתף במחקר. 95% מההורים אכן הסכימו לכך. המחקר עצמו בוצע בשיתוף פעולה עם המורים בכיתה שלמדו מבעוד מועד כיצד לבצע את המבחנים לילדים. המחקר נערך ב-80

כיתות ב-20 בתי ספר אשר נבחרו באקראי במספר ערים ברפובליקה הצ'כית. שתי ההתערבויות וקבוצת הביקורת היו מבתי ספר שונים במטרה למנוע השפעות מקבוצה לקבוצה.

2.2 כלי המחקר:

2.2.1 השאלון:

השאלון (מצורף בסוף) הכיל בכוונה תחילה מספר מועט של שאלות וזאת על מנת להתאים לנשאלים בגיל צעיר כל כך. השאלון הוכן על ידי צוות של נוירולוגים המטפלים בילדים עם ניסיון נרחב בתחום של פעילויות חינוכיות הקשורות לאפילפסיה.

2.2.2 סרט אנימציה:

סרטון האנימציה ערך כ-20 דקות. הנושא המרכזי של הסרט הינו סיפור על ילדים היוצאים למסע דיג בסירה שבמהלכו לאחד מהם יש התקף אפילפטי. הסרטון מציג 3 סוגים שונים של התקפים אפילפטיים: התקפים טונים קלוניים, התקפי פוקלים והתקף ניתוק. הסרט מכיל גם מידע בסיסי על העזרה ראשונה לטיפול בהתקף אפילפטי. הדגש העיקרי של הסרט הוא כי ילדים עם אפילפסיה יכולים לחוות את אותו האושר בחיים כמו חבריהם שאין להם אפילפסיה. הסרט מכיל מגוון של אנימציות ותמונות, שהופך אותו לאטרקטיבי עבור ילדים צעירים.

2.2.3 סדנת דרמה:

סדנת הדרמה החינוכית פותחה בשיתוף פעולה עם מומחים מהמחלקה לחינוך באמצעות של הפקולטה לתיאטרון בפראג. סדנת הדרמה החינוכית תוכננה בצורה כזו שתאפשר את מעורבותם המירבית של הילדים. לאחר שהמורה סיפר את הסיפור הילדים הציגו את הסיפור שוב ובתוך כך הציגו גם את סוגי התקפים השונים. בדיון שנערך לאחר הסדנה הילדים העלו את רגשותיהם והורשו ל"הזמין מומחה" שיענה על שאלות לגבי אפילפסיה.

2.3 קבוצת המחקר:

המאפיינים הבסיסיים של קבוצת המדגם של המשיבים מוצגים בטבלה 1. המחקר נערך בכיתות ד' ו-ה' של בית ספר יסודי בגילאים 9-11. הנשאלים לא סבלו מאפילפסיה ולא קבלו בעבר כל הכשרה בהתמודדות עם אפילפסיה. בכיתות שהשתתפו במחקר לא היו חברי כיתה שסבלו מאפילפסיה. לא נבדק הידע הקודם לגבי אפילפסיה אך בשל ההבדלים הדמוגרפיים בין הכיתות השונות הוערך כי במידה ויש הבדלים כאלו הם אינם משמעותיים.

2.4 ניתוח תוצאות:

ניתוח התוצאות נעשה ב-Microsoft Office Excel 2007 ברמת מובהקות של $P > 0.05$ ומוצגים

בטבלאות 2-7.

3. תוצאות המחקר:

השאלונים ניתנו לילדים מספר דקות לאחר סיום ההתערבות (סרט אנימציה, סדנת דרמה וקבוצת ביקורת). התוצאות שהתקבלו שיקפו את המצב בפועל, את הידע לגבי אפילפסיה ואת העמדות של הילדים כלפי אנשים עם אפילפסיה בהשפעת ההתערבות. למרות העובדה כי התשובות הנכונות לא סופקו אופן ישיר על ידי ההתערבות, אין זה מפתיע כי הציונים שהתקבלו ישירות לאחר ההתערבות היו גבוהים באופן משמעותי

מהציונים של קבוצת הביקורת. לדעתנו, השינוי החשוב יותר הינו שינוי לאורך זמן ולא ישר לאחר ההתערבות. מסיבה זו נערכה בדיקה חוזרת לאחר 6 חודשים.

3.1 השפעת סרט האנימציה:

טבלה 2 מראה את התוצאות הבסיסיות של השפעת סרטון אנימציה על הידע לגבי אפילפסיה ורמת הסטיגמות לגבי אפילפסיה. עולה כי ציון הקבוצה שצפתה בסרטון גבוה באופן משמעותי מציון קבוצת הביקורת, גם מיד לאחר ההתערבות וגם לאחר 6 חודשים. בשאלה מספר 2 לא נמצא הבדל משמעותי בין הקבוצות.

בהשוואה בין התוצאות מיד לאחר ההתערבות ו-6 חודשים לאחר מכן, ניתן לראות כי הייתה ירידה משמעותית בשאלות 1,3,6, ו-7. לעומת זאת הייתה עליה משמעותית בשאלה 4.

3.2 השפעת סדנת הדרמה:

טבלה 4 מראה את התוצאות הבסיסיות בכל הנוגע להשפעה סדנת הדרמה על הידע לגבי אפילפסיה ועל רמת הסטיגמה הקשורה לאפילפסיה. קבוצה אשר השתתפה בסדנת הדרמה השיגה ציון גבוה באופן משמעותי מציון קבוצת הביקורת בבדיקה ישר לאחר ההתערבות וכן בבדיקה חוזרת לאחר 6 חודשים. בהשוואה של הבדיקה הראשונה לבין הבדיקה החוזרת נמצא הבדל משמעותי בשאלות 1,2,3, ו-6.

3.3 השוואה בין השפעת סרט אנימציה להשפעת סדנת דרמה:

טבלאות 6 ו 7 מציגות את ההשוואה בין שתי ההתערבויות בבדיקה הראשונית ובבדיקה החוזרת. לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין שתי הקבוצות.

4. דיון

מטרת המחקר הייתה להשוות את היעילות וההשפעה של סרטון אנימציה חינוכי לבין חינוך באמצעות דרמה על הידע הקיים בקרב ילדים לגבי אפילפסיה ועל רמת הסטיגמה הקשורה לאפילפסיה. התוצאות הראו כי שתי סוגי ההתערבות הביאו לשיפור משמעותי בידע הכללי ובעמדות של הילדים כלפי ילדים אחרים עם אפילפסיה. יתר על כן, בוצעה בדיקה חוזרת לאחר תקופה של 6 חודשים וכתוצאה מכך ניתן להסיק כי השינויים שהגיעו בעקבות ההתערבויות נשארו גם לטווח ארוך.

בהשוואה בין שתי ההתערבויות ניכר הבדל בשאלה 4, אשר בקבוצת הסרטון הייתה עלייה חיובית בבדיקה החוזרת ואילו בקבוצת הדרמה לא נצפתה עלייה זו. נניח להסיק מכך הילדים היו מסוגלים לעבד את סדנת הדרמה מיד, בניגוד לסרט בו זה לקח זמן. נראה גם כי סרטון האנימציה היה יעיל יותר בהגברת הידע אך בתחום העמדות לא היה הבדל בהשפעת שתי ההתערבויות. יתרון שיכול להיות בקבוצת הדרמה הינו שיתכן ומדובר בחוויה חזקה יותר עם השפעה רגשית עוצמתית יותר. מנגד, סדנת הדרמה תלויה באיכות הביצוע של הילדים והוא כלי פחות מוכר מאשר סרט אנימציה.

מחקר זה הראה כי גם סרטון אנימציה וגם סדנת דרמה יכולים להיות גישות יעילות להגדלת הידע הקיים על אפילפסיה ולהביא להפחתה בסטיגמות הקשורות לאפילפסיה בקבוצת היעד של ילדים בגילאי 9-11. השימוש בשתי הטכניקות הוביל לעלייה ברמה של הידע על אפילפסיה, והביא לשינוי חיובי בעמדות כלפי ילדים הסובלים ממחלה זו. יתר על כן, שינויים חיוביים אלו באו לידי ביטוי גם לאחר תקופה ארוכה של זמן, כפי שמוצג על ידי התוצאות של בדיקה חוזרת. בכדי לשפר את התוצאות עוד יותר, אנו מציעים כי ניתן

להוסיף להתערבויות בסופם בדיון עם אדם שסובל מאפילפסיה. שילוב כזה מאפשר מפגש ישיר ועשוי לסייע בהפחתת הסטיגמות.

למחקר זה מספר מגבלות. ראשית השאלון לא תוקף ומהימנותו לא נבדקה. מגבלה נוספת היא שסדנת הדרמה הועברה על ידי המורים, שאמנם עברו הכשרה מתאימה אך בסדנה מסוג זה התוצאות יכולות להיות קשורות אל מעביר הסדנה ובכך להטות את התוצאות.

השאלון :

1. איך יודעים שלמישהו יש אפילפסיה?
 - א. יש לו חום
 - ב. **יש לו התקף**
 - ג. יש לו פריחה

2. מה קורה כאשר יש למישהו התקף אפילפסיה?
 - א. הוא בוכה
 - ב. הוא צועק
 - ג. **יכול להיות דברים שונים - נופל, לא מגיב, בוהה, מניע ידיים ורגליים**

3. מה עושים כאשר יש לחבר התקף אפילפסיה?
 - א. לסובב אותו על הצד
 - ב. להביא לו משהו לשתות
 - ג. **להגיז לחבר ולקרוא לעזרה**

4. מה אתה חושב על ילדים שיש להם אפילפסיה?
 - א. **אני חושב שהם כמעט כמו כולם ואני אהיה חבר שלהם**
 - ב. אני מפחד שיהיה להם התקף
 - ג. לא חושב עליהם אך מעדיף להמנע מהם

5. אתה חושב שילדים עם אפילפסיה הם :
 - א. חכמים יותר מאחרים
 - ב. חכמים פחות מאחרים
 - ג. **חכמים כמו אחרים**

6. מה עושים ילדים עם אפילפסיה?
 - א. **לוקחים תרופות באופן קבוע**
 - ב. שוכבים במיטה כל היום
 - ג. דיאטה

7. מה אתה חושב שהיית צריך לשנות אם היה לך אפילפסיה?
 - א. כלום
 - ב. **הייתי לוקח תרופות והיו דברים שלא יכולתי לעשות**
 - ג. לא הייתי יכול ללכת לביה"ס

Table 2

The effect of educational video on knowledge of epilepsy and the reduction of epilepsy-related stigma, comparison of active and control group.

Question no.	Percentage of correct responses(%)		P-Value
	Group 1: video (retest)	Group 3: control	
1	97.5	95.0	0.146
2	95.4	83.9	< 0.001
3	88.6	15.0	< 0.001
4	83.5	58.9	< 0.001
5	94.5	75.0	< 0.001
6	97.1	87.8	< 0.001
7	86.8	83.3	< 0.001

Table 1

Basic groups characteristics.

Characteristic	Group 1: video	Group 2: drama	Group 3: control
No. of respondents	762	400	180
Gender			
Male	404 (53%)	201 (50.2%)	96 (53.3%)
Female	358 (47%)	199 (49.8%)	84 (46.7%)
Primary School Grade			
4. (Age 9–10 years)	387 (50.8%)	208 (52%)	96 (53.3%)
5. (Age 10–11 years)	375 (49.2%)	192 (48%)	84 (46.7%)

Table 4

The effect of educational drama on knowledge of epilepsy and the reduction of epilepsy-related stigma, comparison of active and control group.

Question no.	Percentage of correct responses (%)		P-Value
	Group 2: drama (retest)	Group 3: control	
1	96.3	95.0	0.508
2	93.3	83.9	0.002
3	82.0	15.0	< 0.001
4	81.0	58.9	< 0.001
5	91.5	75.0	< 0.001
6	92.0	87.8	0.133
7	82.0	83.3	0.694

Table 3

The effect of educational video on knowledge of epilepsy and the reduction of epilepsy-related stigma, baseline testing and retesting.

Question no.	Percentage of correct responses (%)		P-Value
	Group 1: video	Group 1: video (retest)	
1	99.1	97.5	0.027
2	95.8	95.4	0.705
3	93.7	88.6	0.001
4	78.9	83.5	0.025
5	92.3	94.5	0.095
6	98.7	97.1	0.039
7	91.7	86.8	0.003

Table 6

Comparison of the effect of the educational video and educational drama on the knowledge of epilepsy and the reduction of epilepsy-related stigma – baseline testing.

Question no.	Percentage of correct responses (%)		P-Value
	Group 1: video	Group 2: drama	
1	99.1	98.5	0.406
2	95.8	97.5	0.112
3	93.7	88.8	0.006
4	78.9	80.3	0.579
5	92.3	91.5	0.656
6	98.7	95.5	0.004
7	91.7	84.3	< 0.001

Table 5

The effect of educational drama on knowledge of epilepsy and the reduction of epilepsy-related stigma, baseline testing and retesting.

Question no.	Percentage of correct responses (%)		P-Value
	Group 2: drama	Group 2: drama (retest)	
1	98.5	96.3	0.047
2	97.5	93.3	0.004
3	88.8	82.0	0.007
4	80.3	81.0	0.788
5	91.5	91.5	1.000
6	95.5	92.0	0.001
7	84.3	82.0	0.396

Table 7

Comparison of the effect of the educational video and educational drama on the knowledge of epilepsy and the reduction of epilepsy-related stigma – retesting.

Question no.	Percentage of correct responses (%)		P-value
	Group 1: video (retest)	Group 2: drama (retest)	
1	97.5	96.3	0.254
2	95.4	93.3	0.155
3	88.6	82.0	0.004
4	83.5	81.0	0.299
5	94.5	91.5	0.074
6	97.1	92.0	0.001
7	86.8	82.0	0.041